

Jouko Fossi

Ja se Oolannin sota oli kauhia...

Varsinais-Suomen Sotilaspoikien Perinnekillan vuotuinen sotahistorian matka suuntautui tänä vuonna melkein kotikulmille eli Ahvenanmaalle 20. - 22.5.. Ahvenanmaan nimi ei tarkoita, että siellä olisi runsaasti ahvenia, vaan nimi tulee sanasta "ahva", joka on tarkoittanut samaa kuin "aqua" eli vesi. Ahvenanmaa on siis "Vesimaa", mikä karttaa katsoessa onkin luonnollinen johtopäätös.

Matkan valmistelut aloitettiin jo syksyllä ja se oli hetkessä loppuunmyyty. Bussin kapasiteetista johtuen vain 46 henkilöä mahtui mukaan.

Matkamme alkoi m/s Amorellalla Turun satamasta klo 8.45. Laukkuja varten varattujen hyttien selvittyä kokoonnuimme kahville konferenssisali Versaillesiin, jossa matkanjohtaja ja killan matkailuasiamies Matti Komi selvitti käytännön laivamatkajärjestelyt.

Puheenjohtaja Jukka Kleemola toivotti osallistujat tervetulleiksi todeten, että matkamme on jo 19. killan järjestämä sotahistorian matka.

Valmiina m/s Amorellan Versailles-salissa kuuntelemaan Ahvenanmaan maantieteen ja historian tosiseikkoja.

Vanhaa kallioperää

Tämän jälkeen jäsenemme, professori emeritus Jaakko Saviranta loi erittäin asiantuntevan katsauksen Ahvenanmaan maantieteeseen. Vuodesta 1922 Ahvenanmaan lippu oli sinikeltainen, mutta sen käyttö kiellettiin vuonna 1935. Itsehallintolain laajennuksen myötä oma lippu sallittiin ja siihen tuli siniselle pohjalle keltaisen ristin sisään punainen risti. Tämä lippu on ollut käytössä 24.4.1954 lähtien. Vapaussodan jälkeen ahvenanmaalaisista 98 % kannatti liittymistä Ruotsiin. Tänä päivänä luku on noin 10 %.

Ahvenanmaalla on 16 kuntaa joista yksi on kaupunki, Maarianhamina, jonka tsaari Aleksanteri II perusti 21.2.1861. Nimi annettiin hänen vaimonsa Marien mukaan, joka oli Tanskan prinsessa. Ahvenanmaan pinta-alasta 13323 neliökilometristä 12 % on maata ja 88 % merta. Jokia ei ole yhtään, järviä on 200 ja saaria 20000, joista vain 60 on asuttuja. Ahvenanmaalla on asukkaita 28924, joista 11488 asuu Maarianhaminassa.

Puolet Suomen mantereella myytävistä kotimaisista omenoista tulee sieltä ja kolmasosa sipuleista. Ahvenanmaa elää merenkulusta (27%), pankki- ja vakuutuslaitoksista (16%), joista muodostuu bkt:n pääosa. Yöpymisiä saarella on vuodessa 416000.

Maaperän pääosa on rapakivigraniittia iältään 1570 miljoonaa vuotta.

Suomen sota 1808-1809

Killan varapuheenjohtaja lehtori emeritus FM Kullervo Hantula loi katsauksen Ahvenanmaan tapahtumiin vuosina 1808-09, jolloin siellä vastakkain olivat kenraalit von Döbeln ja Kulnev. Kenraali Adlercreutz oli 13.3.1809 osallistunut Ruotsin vallankaappaukseen ja oli uhkana, että myös von Döbeln vangittaisiin. Kulnev hyökkäsi 14.3. Vårdöhön, jossa Ruotsin etuvartio vangittiin. Kuningas Kustaa IV vangittiin iltapäivällä Tukholmassa. Von Döbeln esitti Kulneville neuvotteluja, joiden aikana lähetettiin sairaat ja haavoittuneet Grisslehamniin, joka on 50 kilometrin päässä Eckeröstä. Näistä 600 miestä paleltui jälle ja toinen 600 jäi vangiksi lopen uupuneina ja kaiken kalustonsa menettäneinä. Seuraavana päivänä Kulnev ilmestyi Grisslehamniin.

Oolannin sota eli Krimin sota 1853-56

Osana Turkin ja Venäjän välistä Krimin sotaa joutui Ahvenanmaa myös kokemaan sen vaikutukset. Englannin laivaston alukset aloittivat 21.6.1854 kahdeksan tuntia kestäneen tykistötulen kohti saarta, mutta eivät sillä kertaa viipyneet kauempaa. He tulivat takaisin elokuun alussa 12000 miehen voimin. Silloin alkoi Bomarsundin keskeneräisen linnoituksen pommitus, jota kesti kahdeksan vuorokautta. Englantilaisilla oli pidemmälle ampuvat tykit ja venäläiset olivat jääneet tykkien kehityksestä jälkeen. Tuloksena oli koko Bomarsundin linnoituksen räjäyttäminen. Vuonna 1856 solmitussa Pariisin rauhassa sitten sovittiin, ettei Ahvenanmaata linnoiteta.

Suomen vapaussodan ajoilta tunnetaan myös ns. Ahvenanmaan retkikunta, joka koostui Uuteenkaupunkiin kokoontuneista suojeluskuntalaisista. Retkikunta siirtyi Ahvenanmaalle, josta se vaiherikkaiden tapahtumien jälkeen kiersi Tornion kautta Ikaalisiin. Siellä se pahasti huvenneena tunnetaan Turun pataljoonana, jonka komentajaksi tuli jääkärimajuri Aarne Peltonen Pomarkun taisteluissa kunnostautuneen Turun komppanian päällikön tehtävästä.

Maarianhaminaan saavuttuamme siirryimme bussilla Park Hotel Alandiaan. Bussimme ei tullut aivan sovittuna aikana, joten keräännymme pysäkillle ryhmäkuvaan.

Jomala sekä Aatami ja Eeva ovat sittenkin olemassa

Toisena päivänä Park Hotel Alandiassa nautitun aamiaisen jälkeen siirryimme bussikuljetukseen ja erittäin mukavana oppaanamme oli paikallinen Gun Styrström.

Suuntasimme Ytteröhön ja Nätöseen, jossa tutustuimme saaren erikoiseen kasvistoon. Näistä mainittakoon pähkinäpensas, Aatami ja Eeva -kämmekkäkasvi, jolla on siis kaksi versiota lilanvärinen Aatami ja keltainen Eeva sekä kevätesikko. Mainitut paikat ovat Maarianhaminasta etelään.

Sen jälkeen suuntasimme Maarianhaminan kautta pohjoiseen, Jomalan kuntaan. Paikallinen ääntäminen on ”Jummala”. Vierailimme Jomalan kirkossa, joka on peräisin 1200-luvulta (vrt. Turku v.1229). Sieltä on löytynyt 1100-luvulta peräisin oleva kalkkikivileijona.

Jomalan eli "Jummalan" 1200-luvulta peräisin oleva kirkko. Hautausmaalla oli paljon Karlsson-nimisiä vainajia.

Matkamme jatkui Kastelholman linnan raunioille, jonka tiloissa teimme kierroksen ja kuulimme, kuinka Eerik IV oli ollut siellä vankina. Asiasta oli todisteena hänen "muistiinpanonsa". Linna oli tuhoutunut tulipalossa.

Bomarsundin raunioiden kierroksen yhteydessä kuulimme, että sen kiviä oli viety mm. Helsinkiin Uspenskin katedraaliin ja Aleksanterin teatteriin sekä Vaasaan ja paikallisiin rakennuksiin.

Oppaamme kertoi myös nykypäivän tilanteesta eli Ahvenanmaan itsehallinnosta. Enää ei haluta kuulua Ruotsiin. Valtion vastuulla ovat ulkopoliittikka, tuomioistuimet, verot ja tullit sekä rajavartiosto. Valtion budjetista myönnetään 0,5 % Ahvenanmaalle. Kirkollisvero vaihtelee kunnittain. Kunnallisvero on 16,5 - 19 %. Suomen kieli on kouluissa valinnainen aine. Käytännön suomi ei onnistu, mutta sitä ymmärretään.

Bomarsundin linnoitus kuvaentisöintynä sellaiseksi kuin sen piti olla.

Eckerön posti- ja tulliasematalon portaat soveltuivat yhteiskuvan ottoon.

Eckerön jyhkeä posti- ja tulliasema

Venäjän vallan aikana rakennettu Eckerön posti- ja tullitalo oli matkamme läntisin kohde. Nautimme siellä lounaan Tsaarin Tavernassa sekä kävimme Eckerön satama-alueella. Talon komeudella Venäjä halusi osoittaa valtaansa Ruotsiin päin. Sieltä lähti myös postitie, joka kulki mantereelle Kustaviin ja Mynämäelle. Hotelliin palattuumme kokoonnuimme yhteiselle ilalliselle, jonka yhteydessä Matti Komille lausuttiin kiitokset matkailuasiamiehen tehtävien päättyessä. Tehtävä siirtyi komentaja (evp) ”reisiabi” Sakari Kinnariselle.

Rauhaanpakottamista, demilitarisointia ja neutralisointia

Kotiinlähöpäivä aloitettiin Maarianhaminan kävelykierroksella, jonka jälkeen klo 11.00 siirryimme bussilla Merimuseoon. Lipulla pääsi vaihtoehtoisesti museoon tai museolaiva Pommerniin. Turistikausi ei ollut vielä kunnolla alkanut ja kaupunki vaikutti hiljaiselta. Merimuseolta kävelimme sitten satamaan ja nousimme klo 14.25 lähtevään m/s Viking Graceen. Buffet-lounaan jälkeen siirryimme konferenssitiloihin, jossa Jaakko Saviranta kertoi Ahvenanmaan linnoittamisen historiasta sekä I maailmansodan että viime sotien ajoilta.

Suuren Pohjan sodan tapahtumista hän kertoi Ahvenanmaan kongressista, jossa Vårdön Lövössä käytiin Ruotsin ja Venäjän välillä rauhanyritysneuvotteluja, jotka kestivät 18 kuukautta. Venäjä harrasti tänä aikana ”rauhaanpakottamista” tekemällä Ahvenanmaalta kaleerilaivoilla hyökkäyksiä Ruotsiin Norrköping-Öregrundin alueiden välillä. Ahvenanmaan Flakahamniin ja Granhamniin on jäänyt muistoina isoista kivistä rakennettuja ns. ryssänuuneja, joissa Venäjän armeijalle paistettiin leipää. Granhamn edustalla käytiin 1720 Suuren Pohjan sodan toinen merkittävä meritaistelu Venäjän kaleerilaivaston ja ruotsalaisen avomerilaivaston kesken. Ensimmäinen oli Riilahden taistelu v. 1714.

Sakari Kinnarinen kertoi Ahvenanmaan demilitarisoinnista ja neutralisoinnista. Neuvostoliitto ei kuulunut vuonna 1921 tehtyyn kyseiseen sopimukseen, jonka Kansainliitto oli hyväksynyt. Talvisodan aikana Suomi alkoi miinoittaa Ahvenanmaan aluevesiä, mikä oli sallittua em. sopimuksessa. Jatkosodan alkaessa Neuvostoliitto pommitti Kihdillä Suomen panssarilaivoja. Suomi teki ilmoituksen Kansainliitolle. Kukaan ei reagoinut.

1980-luvulla Ruotsilla oli prikaati valmiina siirtymään Ahvenanmaalle. Edellä mainitun sopimuksen mukaan Ahvenanmaalla voi olla kaksi sotalaivaa, rajavartiolaitos ja ilmavoimat voi toimia, mutta ei laskeutua. Jos Ahvenanmaan itsehallinto on vaarassa, valtio voi toimia. Vain Suomi on taannut Ahvenanmaan itsehallinnon.

Sakaran pitämän Ahvenanmaa-aiheisen tietokilpailun voitti Jyrki Stenroos Mynämäeltä. Palkintona oli Turunmaan Suojeluskunta- ja Lotta Svärd -historiateos.

Eckerön Käringsundin venevajat ovat olleet monen taidemaalарinkin aiheina.

Puheenjohtaja Jukka Kleemola Pommernin vinssimiehenä.

Lopuksi puheenjohtaja Jukka Kleemola kiitti matkalaisia ja erityisesti hienoa säätä, joka oli "tilattu" jo marraskuussa 2014. Matkalaisilta pyydettiin myös ehdotuksia ensi vuoden matkakohteesta. Lopuksi kajautettiin yhteislauluna: "Ja se Oolannin sota oli kauhia ...".

Kastelholman linnan raunioilla kirjoittaja ja kuningas Kustaa Vaasa "ovat nyt kavereita" niin kuin facebookissa on tapana sanoa.